

דף מ"ב

הגמרא מביאה מעשה באדם שאמר לחבר, תן לי מאה זוזים שאתה חייב לי, והנה השטר. וכשאמר לו פרעתוך אמר לו אלו היו מעות שהיית חייב לי מצד אחר. ורב נחמן אמר שכוונו של השטר הורע, הואיל והוא מודה שקיבלם, ואין בידו לומר 'סיטראי בינהו' ⁷⁵⁶. ורב פפא אמר, שכוונו של השטר לא הורע. שואלת הגמרא, במה המקרה שונה מהמעשה באדם שאמר לחבר, ותן לי מאה זוזים שאתה חייב לי, והנה השטר. ואמר לו האם לא נתת לי את המעות לקנות מהן שוורים לשחיטה למחצית שכר. וקבלת את מעותיך במקום שמקצבים את הבשר ומוכרים!?. ואמר לו מעות אלו היו 'סיטראי' ורב פפא אמר שהשטר הורע הואיל והוא מודה שקיבלם, ואין בידו לומר שהם מצד אחר? עונה הגמרא, ששם כשאמר לו נתת לי את המעות לקנות מהן שוורים לשחיטה למחצית שכר. וקבלת את מעותיך משוורים הורע השטר. אבל כאן אפשר לומר שהם מצד אחר.

והלכה שהורע השטר וכשפרעו שלא רב פפי אמר שהשטר לא הורע, ורב ששת בעדים נאמן לומר סיטראי במיגו בנו של רב אידי אמר שהשטר הורע, וההלכה היא שהשטר הורע. וכל זה כשפרעו בפני עדים ולא הזכיר לו שיטול את השטר. אבל אם פרעו שלא בעדים המלוה, יכול לומר שהם מצד אחר, מיגו שהיה יכול לומר לא היו דברים מעולם, לא פרעתם. וכמעשה שבא לפני אבימי בנו של רבי אבהו.

הגמרא מביאה מעשה בלוה שאמר למלוה בפני עדים בשעת הלואה, אתה נאמן לי מתי שתאמר לי שלא פרעתוך, והלך ופרעו בפני עדים. ואביי ורבא אמרו שהמלוה נאמן לומר שהלוה לא פרע שהרי האמינו על כך. ורב פפא הקשה שהוא האמינו יותר ממנו עצמו, אבל האם הוא האמינו יותר מעדים!?.

⁷⁵⁶ פר"ח וכן ר"ת שבעל השטר צריך להשבע שלא נפרע. ומה שא' בפ' אלו נערות הא שטרא ריעא לא מגבינן ביה הוא דוקא בריעותא כמו שם כיון שנחזור לזייף אימור זויף וזייף וחתים. וקשה ממה שא' בפ' הכותב שהוא שטרא דאתא קמיה דרבא א"ל רב פפא ידענא ביה דשטרא פריעא הוא. א"ל איכא איניש אחרינא בהדי דמר כו' ואמרו לא יתא רב פפא אלא כבת דרב חסדא. מה היה יכול לעשות יותר מלהשביעו שהרי אין לקרעו. על כן נראה שבשטר שהורע לא קורעים אותו ולא גובים בו. תוס'.

מעשה בלוח שאמר למלוה אתה מהימן לי

כשנים אם תאמר שלא פרעתי, והלך ופרעו

בפני שלשה. ורב פפא אמר שהוא האמינו כשנים אבל לא האמינו

כשלשה. ורב הונא בנו של רב יהושע אמר לרב פפא שחכמים אמרו

שהולכים אחר רוב דעות, ויש הבדל בין שנים לשלשה, רק לענין

אומדנא של שומה⁷⁵⁷, שהמרובים בקיאים בה יותר. אבל לענין עדות

מאה הם כשנים ושנים הם כמאה. ובלשון אחרת אמרו כשאמר לחברו,

אתה מהימן לי כשנים כל זמן שתאמר שלא פרעתי, והלך ופרעו בפני

שלשה. ורב פפא אמר שהאמינו כשנים ולא כשלשה. ורב הונא בנו של

רב יהושע הקשה הרי מאה הם כשנים ושנים הם כמאה. ואם אמר לו אתה

נאמן לי כשנים, ופרעו בפני ארבעה, כיון שירד לדעות, שמתחלה ירד

למנין שהוא יותר מכדי עדות, ירד לדעות. ובודאי הוא מקפיד על דעות

והאמינו כשלשה ולא כארבעה.

מבאר הגמרא, הטעם שאין נשבעים על טענת חרש שוטה וקטן הוא

מהכתוב, "כִּי יִתֵּן אִישׁ" ואין נתינת קטן כלום.

הגמרא שואלת על מה ששנינו במשנה שנשבעים לקטן ולהקדש ממה

ששנינו ברישא שאין נשבעים על טענת שוטה וקטן. ואמר רב שנשבעים

לקטן בבא בטענת אביו, כשהקטן טוען, אבי מסרו לידך, וכרבי אליעזר

בן יעקב.

שנינו בברייתא רבי אליעזר בן יעקב

אומר שפעמים אדם נשבע על טענת

ראב"י או' מנה לאביך בידי והאכ' פרס ה"ז
נשבע וחכ"א אינו אלא כמשיב אבידה

עצמו. אמר לו מנה לאביך בידי והחזרתי לו חצי, הרי זה נשבע, וזהו

שנשבע על טענת עצמו. וקטן הבא בטענת אביו, אינו גרוע ממי שבא

בטענת עצמו. וחכמים אומרים, אינו אלא כמשיב אבידה ופטור. שואלת

הגמרא, האם לראב"י לא אומרים שמשיב אבידה פטור במיגו⁷⁵⁸? ואמר

רב, ראב"י מחייב שבועה כשטענו יתום קטן. שואלת הגמרא, הרי

שנינו אין נשבעים על טענת חרש שוטה וקטן? אלא כשטענו יתום גדול

⁷⁵⁷ כמה שא' בע"ז בפרק דף עב. (אמר ליה כדשיימי בתלתא אפילו תרי מגו תלתא, כדאמרי בי תלתא עד דאמרי בתלתא, כדשיימי בארבעה עד דאמרי בארבעה, וכל שכן כדאמרי בי ארבעה. רש"י.

וקוראים לו קטן, מפני שלגבי דבריו של אביו הוא קטן. שואלת הגמרא, מדוע היא טענת עצמו, הרי היא טענת אחרים? ואין לומר שהיא טענת עצמו מפני שהיא טענת אחרים והודאת עצמו. שהרי בכל הטענות יש טענת אחרים והודאת עצמו. ומדוע ראב"י אומר פעמים, ומדוע חכמים חולקים עליו?.

אלא יש לומר שמדובר כשקטן טוענו⁷⁵⁹. ונח' בדרכה לראב"י אין אדם מעיז לא בו ולא בבנו לחכ' בבנו מעיז וראב"י וחכמים חולקים במה שאמר רבה, מפני מה אמרה תורה שמודה במקצת ישבע? חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו, והוא רצה לכפור בכל, ולא כפר משום שאינו מעיז פניו בפני בעל חובו. ורצה להודות בכל, ולא הודה להשתמט עד שיהיו לו מעות. והתורה הטילה עליו שבועה כדי שיודה בכל. ראב"י סובר שאין אדם מעיז פניו לכפור בכל לא במי שהוא חייב לו ולא בבנו, ולכן אינו 'משיב אבידה'. וחכמים סוברים שאין אדם מעיז פניו לכפור בכל בפני בעל חובו, אבל בפני בנו הוא מעיז. ואם לא העיז והודה במקצת, הוא 'משיב אבידה' נאמן במיגו.

שואלת הגמרא, האם אפשר להעמיד את המשנה כרבי אליעזר בן יעקב? הרי שנינו ברישא של המשנה, מנה לאבא בידך, אין לך בידי אלא חמשים דינר פטור, מפני שהוא כמשיב אבידה? עונה הגמרא, ברישא מדובר כשהיתום לא אמר ברי לי, אבל בסיפא, נשבעין לקטן, מדובר כשאמר ברי לי.

ושמואל מפרש, שהכוונה במשנה שנשבעים לתומים ואפ' גדולים והקדש שמואל אחר נשבעים להפרע מנכסי לקטן, להפרע מנכסי קטן. הבא להפרע מנכסי יתום, אפילו בשטר, צריך שבועה שלא קיבל מאביו את החוב הזה. ונשבעים להקדש, להפרע מנכסי הקדש. מי שהקדיש נכסיו ויצא עליו שטר חוב, ובא להפרע מן הנכסים צריך שבועה. שואלת הגמרא, הרי שנינו במשנה במקום אחר שהבא להפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה? עונה הגמרא, שצריך לחזור ולשנות שנשבעים להפרע מנכסי קטן שתי פעמים, פעם אחת ביתומים קטנים ופעם אחת ביתומים

⁷⁵⁹ ונקראת טענת עצמו משום שטענתו אינה חשובה במקום אחר, שכ' "כי יתן איש" ולכן קורא לה טענת עצמו. אבל כאן היא טענה שהיא באה מכח נתינת האב.

גדולים. כמה שאמר 'אביי קשישא', יתומין שאמרו גדולים ואין צריך לומר קטנים, בין לשבועה בין לזיבורית.⁷⁶⁰

ונשבעים להפרע מנכסי הקדש מחשש לקנוניא
הבא להפרע מנכסים משועבדים לא יפרעו

אלא בשבועה, ומה לי אם משועבדים להדיוט או משועבדים לגבוה? עונה הגמרא, שהמשנה משמיעה שגם הבא להפרע מנכסים משועבדים להקדש לא יפרע אלא בשבועה. ולא אומרים שישבע רק במשועבדים להדיוט, מפני שאדם עושה קנוניא על הדיוט⁷⁶¹. אבל בהקדש לא צריך להשבע, מפני שאין אדם עושה קנוניא על הקדש. שואלת הגמרא, הרי רב הונא אמר ששכיב מרע שהקדיש את כל נכסיו ואמר, מנה לפלוני בידי אמן, חזקה אין אדם עושה קנוניא על הקדש? עונה הגמרא, ששכיב מרע אינו עושה קנוניא על ההקדש שאין אדם חוטא ולא לו, אבל בבריא חוששים שמא עשה קנוניא על ההקדש.

משנה

ואלו דברים שאין נשבעין עליהם: העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות. ואין בהם תשלומי כפל בגניבת קרקע⁷⁶², ואין תשלומי ארבעה וחמישה בגונב מן ההקדש⁷⁶³. שומר חנם אינו נשבע בעבדים קרקעות ושטרות את שבועת השומרים, נושא שכר אינו משלם בהם בגניבה ואבידה⁷⁶⁴.

רבי שמעון אומר, קדשים שחייב באחריותן נשבעין עליהן. אם אמר הרי עלי עולה והפריש בהמה והפקידה ביד שומר נשבע עליה⁷⁶⁵. ושאינו חייב באחריותן אין נשבעין עליהן.

רבי מאיר אומר, יש דברים שהן בקרקע ואינן כקרקע, ונשבעים

⁷⁶⁰ אין נפרעין מן היתומין אלא מן הזיבורית.

⁷⁶¹ הלזה הוזה עשה עצת רמאות ואמר אני חייב לזה, כדי שיטרוף ממנו את הקרקע, ויחלוקו.

⁷⁶² אפילו בקרקע שייכת גניבה כמו בהסגת גבול או בגנפים טעונות והוא טוען טענת, גנב וגם רבי מאיר מודה בשאינן עודות להבצר. תוס'.

⁷⁶³ אבל לא צריך לומר בקרקעות ועבדים לא איצטריך שד' וה' אינו נוהג אלא בשור ושה בלבד. תוס'.

⁷⁶⁴ מפני שהכתוב בשומר חנם מדבר בשבועה נקט שבועה וה"ה ששומר חנם אינו משלם אם פשע כמו שומר שכר שפטור מחיובו גניבה ואבידה. ונראה שגם שומר שכר פטור מפשיעה כמו שמוכח בפרק החובל. והיה אפ' לומר גם ששואל אין משלם אם נאנסה או אפ' נגנבה. שהרי הוקש לשומר שכר ואם שאל בית ונשרף פטור. ואפ' לומר שלא שנוא מפני שלא שייך בהקדש שאלה. תוס'.

⁷⁶⁵ שדבר הגורם לממון לרבי שמעון הוא כממון. רש"י.

עליהם. ואין חכמים מודים לו. כיצד? עשר גפנים טעונות מסרתי לך, והלה אומר אינן אלא חמש, רבי מאיר מחייב שבועה, וחכמים אומרים כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע.

אין נשבעין אלא על דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין. כיצד? בית מלא מסרתי לך, וכיס מלא מסרתי לך. והלה אומר איני יודע אלא מה שהנחת אתה נוטל פטור. זה אומר עד הזיו וזה אומר עד החלון חייב.

גמרא

ממעטים מכפל עבדים שטרות וקרקעות מכלל ופרט וכלל והקדש מ"רעהו" שטרות, קרקעות, והקדשות. ומביאה

הגמרא את מה שדורשים בברייתא את הכתוב בשבועת השומרים, "עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע" הוא כלל⁷⁶⁶, "עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שֶׂה עַל שְׁלָמָה" פרט, "עַל כָּל אֲבֵדָה" חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון. יצאו קרקעות שאין מטלטלין, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות שאין גופן ממון. והקדש התמעט מהכתוב "רעהו".

ואין בהם תשלומי ארבעה וחמשה, מפני שהתורה אמרה תשלומי ארבעה וחמישה "חֲמִשָּׁה בְּקָר יִשְׁלַם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאַרְבַּע צֶאֱן תַּחַת הַשֶּׂה", ולא תשלומי שלשה וארבעה. וכיון שאינו משלם כפל הם תשלומי שלשה וארבעה.

תנו רבנן, נאמר בשומר: "כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ" כלל, "כֶּסֶף אוֹ בָּלִים" פרט, "לְשֹׁמֵר" חזר וכלל⁷⁶⁷. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון. יצאו קרקעות עבדים ושטרות. והקדש התמעט

766 תימה בשלמא למ"ד במרובה (ב"ק סג:) חד בגנב וחד בטוען טענת גנב, צריך למעטם מכפל משום גנב עצמו. אבל למ"ד תרוייהו בטוען טענת גנב ל"צ למעטם מכפל כיון שהתמעטו משבועה שאין שייך כפל בטוען טענת גנב אלא כשנשבע. וי"ל שצריך להיכן שנתחייב לו שבועה ע"י גלגול. אבל קשה למה צריך "רעהו" למעט הקדש מכפל הרי שם לא שייך גלגול. וי"ל שלמסקנה בתחילת מרובה אין אלא כלל ופרט וכלל אחד על שבועה ועל כפל. ושניהם התמעטו מעל כל דבר פשע כמו שמשמע במרובה (שם) והכ' עולה על כל הענין. וכן דורשים על כל דבר פשע על כולם. ולמסקנא במרובה הכ' של על כל דבר פשע אינו כלל ופרט קרא ואגב ריהטא התנא כלל ופרט וכלל שגם במדה זו כל אלו התמעטו. תוס'.

767 אע"ג שבת"כ אמר מפרט וכלל כיצד ומביאים פסוק זה הוא לסימן בלבד. שהרי הוא כלל ופרט וכלל. תוס'.

מהכתוב "רעהו"⁷⁶⁸.

⁷⁶⁸ היא פרשת ש"ח וכן שנינו בברייתא בפ' השואל' פרשה ראשונה בש"ח, ושניה בש"ש, וג' בשואל. ובש"ח אין לו עליו אלא שבועה, ככ' "ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו". רש"י.

